

بیانیه هیأت داوران سومین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد

اشاره

بیانیه‌های هیأت داوران کتاب‌های آموزشی می‌کوشد تا یافته‌های علمی کاربردی و دیدگاه‌های کلیه صاحب‌نظران درباره سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی را برای استفاده نویسندگان، ناشران و سایر پدیدآورندگان کتاب‌های آموزشی ارائه نماید. به این منظور متن بیانیه چهار حوزه آموزشی **صنعت، کشاورزی، کامپیوتر و عمران** مربوط به دوره آموزش متوسطه ارائه می‌گردد.

حوزه آموزش صنعت

آهنگ روند فناوری در سطح جهان بسیار سریع است و این پدیده نوظهور را جایی برای تأمل نیست. جهش‌های پی‌درپی صنعتی باعث شده است، سرعت و فاصله فناوری‌های جدید و قدیم هر لحظه بیش‌تر و بیش‌تر شود و به تبع آن، فرایند توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نیز دستخوش تغییرات فراوان گردد. از آن‌جا که در کشورهای در حال

توسعه، زمینه بسیار مناسبی برای عرضه و فروش فناوری‌های جدید فراهم آمده است، برنامه‌ریزان و مجریان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را همت بر آن است تا ضمن غلبه بر واردات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری که در پناه توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای میسر می‌شود، زمینه مساعدی برای نشر و توسعه سواد فناورانه پدید آورند. با نگاهی گذرا بر بازار نشر رسانه‌های مکتوب و غیرمکتوب، تعداد کم مؤلفان با تجربه و قدرتمند و خریداران اندک

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، در آینده‌ای نه چندان دور گشایشی منطقی در این مقوله پدیدآورد.

هیأت داوران کتاب‌های آموزشی در شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش، با عنایت به گستردگی زمینه‌های تخصصی، که در اندازه‌های متفاوتی بسته به نوع آمایش منطقه، توان اقتصادی و... در سطح منطقه تا سطح جهانی مطرح می‌شود و با در نظر گرفتن کمبودها و تنگناهای فراوان در زمینه نشر و انتشار کتاب‌های تخصصی، به داوری کتاب‌های ارجاع شده در چهار گروه (مکانیک، مواد، برق،

ساختمان) پرداخت. متأسفانه تعداد کتاب‌های عرضه شده در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و آموزش‌های مهارتی از تعداد مورد انتظار آنان بسیار کم‌تر بود. این امر نشانه کم‌علاقه بودن ناشران، به سبب منطقی نبودن بازده اقتصادی تألیف

کتاب‌های آموزشی در این‌گونه آموزش‌هاست و بنابراین دلایل، توسعه سواد فنی و حرفه‌ای نیازمند یک عزم ملی و فراگیر برای رفع مشکلات و موانع موجود در این زمینه است.

از تعداد ۸۴ عنوان کتاب ارجاع شده

کتاب‌های فنی و حرفه‌ای، متأسفانه در می‌یابیم که این بازار همچنان کم‌رونق و کم‌مشتري باقی مانده است و با وجود میل باطنی دل‌سوختگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، تاکنون حرکتی در خور شأن و مرتبه رسانه‌های مکتوب در این‌گونه آموزش‌ها صورت نگرفته است. با آن‌که گاه و بی‌گاه اقداماتی موردی در جهت تشویق مؤلفان و ناشران کتاب‌های تخصصی شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش انجام شده است و می‌شود، مؤسسات و بخش‌های خصوصی و نیمه‌خصوصی به

دلیل سرمایه‌گذاری زیاد و بازده اقتصادی کم، در این زمینه فعالیت درخور توجهی نداشته‌اند. اقدامات موردی راهم نمی‌توان مصداقی برای موفقیت نشر کتاب‌های تخصصی در شاخه فنی و حرفه‌ای و مهارتی دانست.

با آن‌که در سطح کشور، توسعه سواد فنی و حرفه‌ای و مسأله

چند تألیفی بودن کتاب‌های تخصصی و گسترش این شاخص بسیار مهم، بسیار ناچیز بوده است، به نظر می‌رسد که اتخاذ سیاست‌های تشویقی و ایجاد زمینه‌های مناسب برای سرمایه‌گذاری در امر انتشار منابع کمک آموزشی، به خصوص در زمینه

از تعداد ۸۴ عنوان کتاب ارجاع شده به هیأت داوران، ۵۴ عنوان کتاب تألیفی و ۳۰ عنوان کتاب ترجمه شده بودند که این آمار، نشان‌دهنده غلبه کتاب‌های تألیفی بر کتاب‌های ترجمه شده است

به هیأت داوران، ۵۴ عنوان کتاب تألیفی و ۳۰ عنوان کتاب ترجمه شده بودند که این آمار، نشان‌دهنده غلبه کتاب‌های تألیفی بر کتاب‌های ترجمه شده است و این موضوع را که مؤلفان و مترجمان کم‌تر به منابع فنی خارجی (به زبان اصلی) برای توسعه سواد فنی و حرفه‌ای مراجعه و توجه کرده‌اند، بارز می‌سازد.

از همین‌رو، کتاب‌های ارائه شده، محدود و بسیار کمی از میدان وسیع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را پوشش می‌دهند و در برخی رشته‌های پراهمیت با مقتضای کم‌تر، اصولاً کتابی به منزله کتاب آموزشی یا مرجع تهیه نشده است. نمونه بارز این موضوع در گروه علوم و فنون دریایی کاملاً مشهود است که هیچ اثر مکتوبی در این رشته‌ها عرضه نشده است.

هیأت داوران این حوزه امیدوارند، ناشران، مؤلفان و مترجمان محترم با توجه

به نیاز مخاطبان، به درک و شناخت فناوری‌های جدید جهانی که به آموزش‌های مادام‌العمر بستگی مطلق دارند، پردازند و ضمن بیان توانمندی‌های فناورانه، به یافته‌های جدید بشر دست یابند و به توسعه کمی و کیفی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

همت گمارند. هیأت داوران کتاب‌های آموزشی در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی توصیه‌های خود را به این شرح به ناشران، مؤلفان و مترجمان محترم تقدیم می‌دارد:

۱. در زمینه دانش‌افزایی معلمان، کمبود چشمگیری وجود دارد و از آن‌جا که گسترش مهارت‌های فنی و فناورانه هنرآموزان در خور اهمیت بسیار است و انجام مستمر این امر از بدیهیات حرفه شریف معلمی است، باید با نشر کتاب‌های ارزشمند، به نیازهای حرفه‌ای هنرآموزان توجه بیش‌تری مبذول داشت.

۲. در رشته‌هایی از قبیل متالورژی، سرامیک، صنایع شیمیایی، صنایع نساجی، معدن، سیمان و نقشه‌برداری، تعداد کتاب‌های عرضه شده بسیار اندک و این در حالی که توسعه سواد علمی در این رشته‌ها بسیار ضروری است.

۳. در بعضی رشته‌ها مانند ناوبری، مکانیک موتورهای دریایی، الکترونیک و مخابرات دریایی و معدن، متأسفانه هیچ کتابی برای ارزشیابی به هیأت داوران ارجاع

**در بعضی رشته‌ها مانند
ناوبری، مکانیک
موتورهای دریایی،
الکترونیک و مخابرات
دریایی و معدن،
متأسفانه هیچ کتابی
برای ارزشیابی به هیأت
داوران ارجاع نشد**

نشد که با توجه به وسعت مرز آبی و وضعیت اقتصادی کشور، ضرورت دارد در این زمینه‌ها کتاب‌های متعددی تألیف شود و در اختیار مشتاقان قرار گیرد.

۴. در موضوع کتاب‌های سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در گروه مکانیک، مواد و عمران، اصولاً

کتابی برای ارزشیابی عرضه نشد که این موضوع، تعمق و برنامه‌ریزی بیش‌تری را برای انجام این امر مهم در زمینه تألیف می‌طلبد.

۵. تعدادی از کتاب‌های ارجاع شده به هیأت داوران در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از نظر سبک نگارش، حجم و محتوای تخصص‌های موجود با سن مخاطبان (هنرجویان) انطباق چندانی ندارد و توانایی انتقال مفاهیم در برخی از کتاب‌های عرضه شده، بسیار نازل است.

۶. در کتاب‌های کار و فعالیت، که باید با هدف ایجاد رویکردهای فعال در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تدوین شوند، متأسفانه فقدان مؤلفه‌هایی چون خلاقیت، طراحی موقعیت‌های کاوشگری، طراحی و ساخت مدارهای ساده، ماشین‌های مکانیکی، اتصالات و... کم‌تر مشاهده می‌شود. هیأت داوران انتظار دارد در آینده، برای تقویت مؤلفه‌هایی که مستقیماً با روحیه خلاق، تفکر در پدیده‌های جدید و طراحی و

ساخت ماشین‌آلات صنعتی ارتباط مستقیم دارند، فعالیت‌های گسترده‌تری انجام شود.

۷. از آن‌جا که کتاب‌های تخصصی دارای توان پوشش و افزایش معلومات هنرآموزان و هنرجویان، بیش‌تر مورد استقبال واقع می‌شوند، توصیه می‌شود قبل از اقدام به تألیف کتاب‌های تخصصی، با کارشناسان ذی‌ربط در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش مشورت و تبادل نظر بیش‌تری شود و در صورت امکان، کتاب‌های درسی هنرجویان در حکم کتاب‌های مرجع، مورد بازبینی و تعمق بیش‌تری قرار گیرند.

۸. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و آموزش‌های مهارتی سبب وابستگی مستقیم با فناوری‌های روز، نیازمند دانش فنی و درک تخصصی فراوان است. به این سبب، قویاً توصیه می‌شود، ناشران به زمینه‌های ترجمه، تألیف و ویراستاری فنی، حساسیت

بیش تری نشان دهند و میدان عمل وسیع تری برای متخصصان رشته های فنی و حرفه ای فراهم آورند . هیأت داوران کتاب های آموزشی در شاخه های فنی و حرفه ای و کار دانش ، برخی موارد مرتبط با استقبال نکردن ناشران در زمینه های ترجمه ، تألیف و انتشار کتاب های تخصصی را به این شرح عنوان می دارد :

الف) کم توجهی برنامه ریزان کشور به توسعه سواد فنی و حرفه ای از طریق نشر منابع علمی .

ب) کمبود جاذبه های کافی و مناسب برای بخش خصوصی جهت

چاپ و انتشار کتاب های تخصصی .

پ) انحصاری بودن تألیف کتاب های درسی تخصصی در شاخه فنی و حرفه ای و نبود زمینه مناسب برای اجرای سیاست چند تألیفی کتاب های درسی .

ت) مشخص نبودن جایگاه و الگوهای تألیف کتاب های فنی و حرفه ای و مهارتی برای مؤلفان و ناشران .

ث) مبهم بودن هدف های برگزاری جشنواره رشد کتاب های آموزشی برای

برخی ناشران .

ج) کافی نبودن سیاست های تشویقی از قبیل اعطای وام ، بزرگداشت مقام مؤلفان و ناشران ، جاذبه های مادی و معنوی لازم و ...

حوزه آموزش کشاورزی

اقتصاد پویا و سالم عامل بزرگی در پیشرفت و خوشبختی هر ملتی است . برای رسیدن به این مقصود ، به تولید کافی با کیفیت مناسب نیاز داریم . بدیهی است ، برنامه ریزی های بنیادی صحیح ، اولین گام در این زمینه به شمار

می رود . عوامل اصلی اجرایی در تولید ماشین آلات ، روش ها و نیروی انسانی هستند که باید هر یک در بالاترین سطح بهره وری باشند . بدیهی است اگر بهترین ماشین آلات و روش ها را در اختیار داشته باشیم ، ولی فاقد نیروی انسانی متخصص و دلسوز باشیم ، این فقدان سبب عقب ماندگی شدید خواهد شد .

تربیت نیروی انسانی در تمام زمینه ها از جمله کشاورزی ، باید از سطوح آموزشی

کتاب هایی که
موضوع آن ها با
برنامه های درسی
وزارت
آموزش و پرورش
همسویی نداشته اند ،
مورد داوری قرار
نگرفتند

متوسطه آغاز شود تا اثربخشی لازم را در توسعه کشور داشته باشد. کشور ما با دارا بودن اقلیم های متفاوت، می تواند یکی از قطب های بزرگ و تأمین و صدور مواد غذایی باشد. متأسفانه این امر تاکنون محقق نشده است. بدیهی است انتخاب محتوای مناسب آموزشی برای دوره

متوسطه، یکی از مناسب ترین راهکارها برای نیل به این هدف است که باعث آگاهی روز افزون جامعه از توانایی های بالقوه کشور در زمینه کشاورزی می شود. تعداد کم آثار ارسال شده به جشنواره در زمینه علوم کشاورزی گویای این واقعیت است که هنوز اهمیت تولیدات کشاورزی و ضرورت آموزشی آن در سطح متوسطه بر همگان شناخته نشده است. البته به نظر می رسد، اطلاع رسانی همگانی در مورد این جشنواره و جایگاه آن نیز به خوبی صورت پذیرفته است. به این سبب، امیدواریم در جشنواره های بعدی، شاهد استقبال روز افزون ناشران و دست اندرکاران حوزه کشاورزی باشیم.

حوزه آموزش کامپیوتر

از دوران رایانه های حجیم و بزرگی که پردازش اطلاعات را با صرف هزینه گزاف و وقت زیاد انجام می دادند، مدت زیادی نمی گذرد. بسیاری از ما هنوز خاطره

رایانه هایی را که فضای زیادی از یک ساختمان را اشغال می کردند، از یاد نبرده ایم. اما امروزه افزایش سرعت پردازش، همراه با سهولت کاربرد و کوچکی حجم رایانه ها، به طرز اعجاب آوری این پدیده نوظهور را به صورت یک ابزار ضروری در زندگی ما در آورده است. کم تر کسی است که هر روز به نوعی از محصول کار رایانه استفاده نکند و کم تر کسی ممکن است هنوز عقیده داشته باشد، باید ذهن انسان را با عملیات تکراری، زمانگیر و خسته کننده ای را که رایانه می تواند در مدت کوتاهی انجام دهد، فرسوده کرد.

گنجایش عظیم رایانه ها برای ذخیره اطلاعات و توانایی انتقال سریع اطلاعات از یک سوی عالم به سوی دیگر و ارتباط سریع همه نقاط کره زمین باعث شده است این عصر را، عصر انفجار اطلاعات یا عصر انقلاب اطلاعات بخوانند.

در چنین فضایی، نقش وزارت آموزش و پرورش در حکم سازمانی که

اساس، برای تولید مواد آموزشی به همت ناشران خصوصی، اهمیت ویژه‌ای قائل است.

جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد فرصت مناسبی است تا کتاب‌های ناشران مورد ارزشیابی قرار گیرند و در صورت قرارگرفتن در چارچوب تعیین شده و دارا بودن ملاک‌های مورد

نظر، به دبیران، هنرآموزان و دانش‌آموزان معرفی شوند.

در پی اعلام برگزاری جشنواره، ۷۰ عنوان کتاب کمک‌درسی در رشته کامپیوتر به دفتر جشنواره ارسال شد. هیأت داوران در چندین مرحله داوری پنج عنوان کتاب را با ملاک‌های تعیین شده، شایسته تقدیر تشخیص داد. شایان ذکر است که در زمینه رایانه، کتاب‌های بی‌شماری تألیف، ترجمه و چاپ شده‌اند که به دلایل گوناگون، از جمله آگاهی نداشتن ناشران از برگزاری جشنواره، جای آن‌ها در فهرست کتاب‌های ارسالی خالی بود.

کتاب‌هایی که موضوع آن‌ها با برنامه‌های درسی وزارت آموزش و پرورش همسویی نداشتند، مورد داوری قرار نگرفتند. به این سبب، توصیه می‌شود مؤلفان و ناشران گرامی در تهیه کتاب‌های کمک‌درسی، به محتوای درسی مخاطبان توجه بیش‌تری نشان دهند.

نظر به این که علم رایانه پدیده‌ای وارداتی است و ریشه پیدایش و تکوین آن

وظیفه آماده ساختن دانش‌آموزان را برای ورود به اجتماع به عهده دارد، چیست؟ وزارت آموزش و پرورش چگونه باید جوانانی را تربیت کند که قادر باشند در عین به کارگیری این ابزار جدید، مجذوب و مفتون آن نشوند؟

گنجانیدن رشته رایانه در دو شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش و طراحی درسی تحت عنوان مبانی علم رایانه در رشته ریاضی فیزیک، در پاسخ به همین پرسش صورت گرفت. همین نیاز، ضرورت واردکردن درس‌های رایانه را در سایر رشته‌ها و حتی دوره‌های دیگر توجیه می‌کند.

واضح است که برنامه‌ریزی این رشته با ماهیت متغیر آن، با تربیت نیروی انسانی که فرایندی کند و زمانبر است، تقابل دارد. به این سبب، وزارت آموزش و پرورش برای منعطف ساختن برنامه‌های درسی و ایجاد پویایی در تولید مواد آموزشی، مشارکت بخش خصوصی را یکی از سیاست‌های خود قرار داده و بر همین

در رأس هرم رشته‌های فنی حفظ کرده و به همین دلیل از دیدگاه تکامل، دارای سابقه‌ای طولانی است.

از نظر ابعادی، رشته ساختمان تنوع زیادی دارد. به همین دلیل، در کشورهای خارجی بالغ بر ۱۰۰ رشته تخصصی در این زمینه وجود دارند. فعالیت‌های اجرایی و عمران از دیرباز در کشور ما رونق داشته و محصول آن بناهای تاریخی بی نظیر در دنیاست. اما با صنعتی شدن جوامع و ورود فناوری‌های گوناگون که موجب مشغله‌های فکری شده‌اند، نیاز به کتاب بیش از هر زمان احساس می‌شود. به همین دلیل، برای اطلاع رسانی و جلوگیری از اتلاف وقت باید در این زمینه سیاستگذاری‌ها در جهت حمایت از تألیف کتاب، بیش از پیش شود. زیرا فقدان کتاب‌های علمی در کشور، موجب محدود شدن فرهنگ عمومی کشور، و شیوع تخلفات از آیین‌نامه‌ها و احساس عدم نیاز به ضوابط و مقررات در جامعه می‌شود. اگر از بُعد اقتصادی به این بخش بنگریم، ملاحظه می‌کنیم که ساختمان و موارد مرتبط با آن جزو سرمایه‌های ملی است و هرگونه نوسان در برنامه‌های زمان‌بندی، اجرا یا قیمت‌گذاری، به طور مستقیم بر جامعه اثر می‌گذارد. پس لازم است که همه دست به دست هم بدهند و در این زمینه، در حکم یک وظیفه قدم‌های مؤثری بردارند. انتظارات از حوزه‌های تأثیرگذار

در کشورهای صنعتی قرار دارد، اکثر کتاب‌های منتشر شده در ایران ترجمه کتاب‌هایی هستند که در کشورهای اروپایی و آمریکایی تألیف شده‌اند. حتی برخی از کتاب‌های تألیفی نیز از کتاب‌های مشابه خارجی اقتباس شده‌اند.

به همین دلیل، با وجود این که تألیف کتاب امتیازی در انتخاب کتاب محسوب می‌شود، بیش تر کتاب‌های تقدیری، از آثار ترجمه شده هستند.

در مورد سطح کیفی محتوا و قالب کتاب‌ها نیز هیأت داوران عقیده دارد، با وجود این که برای تألیف و ترجمه این کتاب‌ها زحمت زیادی کشیده شده است، هنوز باید در انتظار کیفیت بهتر این کتاب‌ها بود و به این سبب، به مؤلفان و ناشران محترم توصیه می‌شود:

از آن جا که دانش‌آموزان کتاب کمک‌درسی را بدون کمک معلم مطالعه می‌کنند، این کتاب‌ها را تا حد امکان به صورت خودآموز، همراه با خودآزمایی، تمرین‌های متنوع و جالب، تصویرهای گویا و شرح روشن تصویر، و نثری ساده و بدون پیچیدگی تألیف کنند. استفاده از واژه‌نامه نیز به یادگیری دانش‌آموزان کمک می‌کند.

حوزه آموزش عمران

ساختمان در حکم یکی از نیازهای اولیه بشر، تا امروز جایگاه خاص خود را

به طور خلاصه به این شرح است:

نیستند؟

- استفاده از تصویرهای سه بعدی و قابل تجسم برای درک هرچه بیش تر خواننده .

۳. حوزه ناشران

- بالا بردن کیفیت چاپ ، به خصوص چاپ تصویرهای مطلوب ؛
- استفاده از فونت ها و قلم های زیبا که موجب جذابیت متن شود ؛
- متناسب کردن قطع کتاب با محتوای آن ؛
- طراحی مطلوب جلد .

۴. زمینه های مورد نیاز

- مصالح جدید ؛
- روش اجرایی ساختمان های متداول در کشور ؛
- آشنایی با روش های مقاوم سازی بناها ؛
- استفاده صحیح از مواد و مصالحی مانند بتن ؛
- روش های جدید ساختمان سازی و فنون پیش ساخته کردن ساختمان ها ؛
- سبک و عایق کردن ساختمان ها ؛
- دستورالعمل های اجرایی و روش های صحیح کار ؛
- مدیریت ساختمانی ؛
- مدولار کردن ساختمان ها برای کاهش تورم .

۱. حوزه آموزش و پرورش

- برنامه ریزی مدون برای ارتباط هرچه بیش تر این رشته در سطوح آموزشی با استانداردهای جهانی ؛
- آموزش هنر آموزان و آشنا کردن آن ها با آخرین نتایج و تحقیقات در سطح جهانی ؛
- دایر کردن آزمایشگاه ها و کارگاه های ساختمانی در سطوح گوناگون برای فرهنگ سازی ؛
- مشاوره و راهنمایی دانش آموزان در این شاخه و زیرمجموعه های آن .

۲. حوزه مؤلفان

- تلاش برای هماهنگ کردن استانداردهای داخل با مطالب خارجی ، به خصوص برای مترجمان ؛
- انتخاب موضوعات متناسب با روش های اجرا و متناسب با مصالح مورد استفاده در کشور ؛
- استفاده از تجربیات و سوابق دیگر کشورها ؛
- تحقیق در زمینه هایی که سوابق و تجربیات آن ها به کشورها برمی گردد ؛
- استفاده از متن های سلیس و روان و اصطلاحات عامه پسند ؛
- تألیف موضوعاتی که دارای منابع